

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти»
Комунальний заклад «Кіровоградський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ КОНЦЕПЦІЇ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА»

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**Всеукраїнської науково-практичної
конференції, присвяченої 145-й річниці
від дня народження Григорія Ващенко**

Кропивницький
2023

УДК 37.091.3 : 37.018.7

*Рекомендовано до друку вченою радою
комунального закладу «Кіровоградський обласний
інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»
(протокол від 28.03.2023 № 2)*

Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа» : зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конференції, присвяченої 145-й річниці від дня народження Г. Ващенко, 15.03.2023 / уклад. О.Е. Жосан. – Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. – 286 с.

Рецензенти:

Ярослав Галета, доктор педагогічних наук, професор;
Ольга Волошина, кандидат педагогічних наук.

Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Виховання громадянина-патріота в умовах реалізації завдань концепції «Нова українська школа», яка відбулася 15 березня 2023 року на базі комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського». Науковим, науково-педагогічним, педагогічним працівникам.

Матеріали опубліковані в авторській редакції

© КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023
© Жосан О.Е., автори статей, 2023

ЗМІСТ

Дмитрук В.І. Вступне слово.....	7
Бабак О.П. Інфомедійна грамотність на уроках української мови та літератури як складова виховання громадянина-патріота.....	9
Баранов О.І. Національно-патріотичне виховання в педагогічній концепції Григорія Ващенка.....	14
Барліт О.О. Теоретичні ідеї, погляди й практичний досвід Григорія Ващенка та Софії Русової щодо національного виховання дітей та молоді.....	17
Батюк Н.В. Патріотичне виховання як наскрізний вектор виховної роботи серед здобувачів освіти старшого шкільного віку та НУШ.....	21
Блажеєва О.Д. Національно-патріотичне виховання учнів в умовах Нової української школи.....	25
Бондар І.М., Келембет Л.І., Фляк О.О. Розвиток громадянської та соціальної компетентностей дітей та молоді в контексті Нової української школи.....	30
Вітковська О.Д. Виховання патріотизму в учнів / учениць Нової української школи на засадах педагогіки партнерства.....	36
Войтко В.В. Григорій Ващенко про виховання та патріотизм української молоді.....	41
Волошина О.С. Ідеї патріотизму в модельних навчальних програмах «Етика».....	48
Вороніна Г.Л., Чуркіна В.Г. Тренінг як дієва форма професійного розвитку педагога-патріота.....	53
Гладун В.В. Національний характер українців у поглядах Григорія Ващенка.....	58
Гончаренко А.М., Дятленко Н.М. Ознайомлення дітей дошкільного віку з рідним містом як основа патріотичного зростання.....	63
Добрянська О.М., Черненко І.О. Розвиток громадянських компетентностей на уроках математики в умовах воєнного стану.....	67
Довженко Т.О. Музейна педагогіка як засіб патріотичного виховання молодших школярів.....	72
Жосан О.Е. Основоположник української національної педагогіки.....	76

Жуков В. П., Іванченко Д.О. Виховна роль музично-дидактичних ігор національно-патріотичного спрямування у формуванні творчих умінь молодших школярів в умовах Нової української школи.....	85
Кендюхова А.А. Актуальність класифікації методів навчання Григорія Ващенко для розвитку Нової української школи.....	90
Клименюк Н.В. Формування громадянської компетентності в учасників освітнього процесу як чинник виховання патріотизму.....	98
Клочко О.О., Кінаш Л.С. Гуманітарно-волонтерські ініціативи для дітей, які мають статус внутрішньо переміщеної особи.....	103
Коломоєць Г.А., Малечко Т.А. Патріотичне та фізичне виховання учнів на уроках фізичної культури.....	109
Кравчук Л.В. Шляхи реалізації національно-патріотичного виховання на уроках у початковій школі.....	112
Кривенко О.Г. Актуальність ідей Григорія Ващенко у змісті викладання предметів духовно-морального спрямування у закладах освіти.....	118
Кривошопка Т.І., Супрунова І.В. Розвиток громадянської та соціальної компетентностей учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану через волонтерську діяльність.....	125
Кузьмова Т.М. Формування почуття патріотизму крізь призму освітніх програм з християнської етики, історії, громадянської освіти, правознавства.....	128
Лебедик Л.В. Розвиток інфомедійної грамотності майбутніх педагогів закладів позашкільної освіти в умовах воєнної агресії.....	133
Лях Н.Г. Використання платформи RENDERFOREST для створення медіаконтенту з національно-патріотичного виховання.....	139
Матвійчук О.Є. Місця пам'яті творця національної педагогіки Григорія Ващенко.....	143
Матяшук В.П. Патріотичне виховання випускника Нової української школи як чинник усіх перемог України	147
Могілевська В.М. Інфомедійна грамотність у гуртковій роботі.....	153
Мусійчук Є.В. Формування почуття патріотизму на уроках української літератури.....	160

Небитова І.А. Козацька педагогіка як засіб формування у молодших школярів ціннісного ставлення до Батьківщини.....	164
Неумитий В.М. Розвиток громадянської компетентності учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану на уроках «Громадянської освіти».....	169
Одудько Л. І. Патріотичне виховання учнів початкових класів.....	175
Павлюх В.В. Використання ідей Григорія Ващенка щодо роботи з обдарованими учнями в умовах освітніх змін.....	179
Пипич Н.А. Виховання компетентних та відповідальних громадян в епоху цифрової інформації.....	186
Підчасов Є.В., Чепелєва Н.І. Психолого-педагогічні аспекти формування самосвідомості патріотичної молоді..	190
Пляка С.М. Інфомедійна грамотність педагога як передумова національно-патріотичного виховання.....	195
Поліщук Ю.В. Виховання громадянина-патріота шляхом формування інфомедійної грамотності на уроках історії в умовах Нової української школи.....	201
Ратушняк Н.М. Громадянська компетентність педагога: теоретичні та практичні аспекти.....	207
Ремех Т.О. Як навчати учнів основ Міжнародного гуманітарного права.....	212
Решетніков Ю.Є. Питання викладання курсів духовно- морального спрямування у контексті забезпечення національно-патріотичного виховання.....	217
Сєрих Т.М. Особливості використання інтерактивних онлайн-ресурсів з метою виховання громадянина- патріота.....	224
Стрельніков В.Ю. Розвиток громадянської та соціальної компетентностей фахівців у закладах неперервної освіти в умовах воєнного стану.....	229
Сьома С.О. Використання інтерактивних плакатів у виховній діяльності закладу позашкільної освіти.....	236
Танько Т.П., Тарах Н.Г. Роль музейної педагогіки в патріотичному вихованні дітей дошкільного віку.....	242
Третяк О.П. Патріотичне виховання у творчій спадщині Григорія Ващенка.....	247
Федірко Ж.В. Медіаосвіта – фундаментальна складова виховання патріотизму в моделі випускника Нової української школи.....	251

Федунь М.Р. Нова українська школа у контексті суголося думок Григорія Ващенка і Костянтини Малицької про освіту та виховання.....	256
Хозраткулова І.А. Розвиток соціального інтересу здобувачів освіти під час воєнних подій.....	260
Чехратова О.А. Виклики та можливості інфомедійної грамотності у сучасній системі освіти і виховання.....	264
Шуляр В.І. Модель формування істинного патріота Нової української школи й сучасне літературне заняття....	268
Яценко В.С. Виховний характер навчання географії та її основні функції в умовах воєнного стану.....	271
Яценко Т.О. Національно-патріотичний компонент навчання української літератури в реаліях Нової української школи.....	276
Відомості про авторів.....	281

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

Висвітлено питання патріотичного виховання молодого покоління у творчій спадщині Григорія Ващенко. Досліджено виховний ідеал українця, який будується на двох основних принципах — християнській моралі та українській духовності.

Ключові слова: Григорій Ващенко, виховний ідеал, педагогічні ідеї, виховання молоді, патріотичне виховання, національна свідомість.

The article highlights the issue of patriotic upbringing of the young generation in the creative heritage of Hryhoriy Vashchenko. The educational ideal of a Ukrainian, which is built on two main principles — Christian morality and Ukrainian spirituality — has been studied.

Key words: Hryhoriy Vashchenko, educational ideal, pedagogical ideas, youth education, patriotic education, national consciousness.

Вступ. Сьогодні Україна у своїй історії переживає одне з найскладніших випробувань війною. Війна порушила мирну творчу працю українського народу. Земля стогне від болю, кров людей проливається від рук російських окупантів. Український народ став на захист своєї держави, на відстоювання національних цінностей, показавши відданість і любов до України.

Тому національно-патріотичне виховання дітей та молоді має стати одним із пріоритетних напрямів діяльності держави та суспільства щодо розвитку громадянина як високоморальної особистості, яка плекає українські традиції, духовні цінності, володіє відповідними знаннями, вміннями та навичками, здатна реалізувати свій потенціал в умовах сучасного суспільства, сповідує європейські цінності, готова до виконання обов'язку із захисту Батьківщини, незалежності та територіальної цілісності країни.

Метою нашого дослідження є аналіз поглядів Г.Г. Ващенко на патріотичне виховання підростаючого покоління.

Виклад основного матеріалу. Зміст і шляхи формування патріотичних почуттів і національної свідомості займало значне місце в педагогічній спадщині видатного українського педагога і психолога зі світовим ім'ям Григорія Ващенко. Його основними

педагогічними роботами є «Виховний ідеал», «Виховання волі і характеру», «Проект освіти в самостійній Україні», «Загальні методи навчання», «Хвороби в галузі національної пам'яті», назви яких наголошують на основних напрямках наукових зацікавлень [5].

Григорія Ващенко по праву можна назвати педагогом-державником, оскільки, вболіваючи за справу виховання української молоді, учений опрацював національний виховний ідеал на рівні розгорнутої педагогічної системи. У численних працях Григорій Ващенко обґрунтував концепцію, програму, методологію і методику виховання, озброїв педагогів підходами, як саме формувати українського патріота, тобто нормального громадянина своєї держави. Завдання реформування освітньої галузі та створення власної системи національної освіти, яка б забезпечила розвиток і зміцнення молоді Української держави, є нині надзвичайно актуальними і потребують розв'язання відповідно до вимог часу. З огляду на необхідність розвитку національної системи освіти дуже своєчасними, є педагогічні ідеї вченого [4].

У своїх працях Г. Ващенко глибоко проаналізував виховні ідеали, які людство сформувало впродовж свого розвитку. Вчений дослідив і порівняв такі виховні ідеали: християнський, загальноєвропейський, український національний, націонал-соціалістичний і більшовицький. У своїх дослідженнях він висловив багато вартих уваги педагогічних ідей, що є нині актуальними в українському суспільстві.

Учений подає український ідеал людини, розглядає традиції і поступ. Він говорить, що виховний ідеал нації може бути відбитий не лише в творах педагогів, але і в звичаях народу, і в його пісні, і в творах письменників. Він твориться віками, переходячи від покоління до покоління, що його доповнюють і удосконалюють. На думку педагога, традиційний ідеал людини не втрачає своєї актуальності, незважаючи на плинність часу і зміну епох. Це пояснюється тим, що роль традиції в житті і розвитку нації означає те саме, що й роль пам'яті в розвитку окремої людини. Основна функція пам'яті полягає в збереженні набутого досвіду, тобто це функція консервативна. Коли б людина не володіла пам'яттю, коли б вона не зберігала попередніх вражень, уявлень і думок, вона не тільки не рухалась би вперед, а взагалі не могла б існувати, бо тільки попередній досвід дає їй можливість з успіхом жити в нових умовах. В розвитку людства й окремих націй традиція має виключне значення. Поступ забезпечується тим, що молодші покоління отримують від старших певні здобутки культури. Через це молодим поколінням не потрібно започатковувати культурний

рух, їм залишається продовжувати й удосконалювати те, що вже здобули предки [4].

Враховуючи збройну агресію російської федерації проти України, педагогічні ідеї, висловлені вченим, є особливо актуальними. Адже, на сьогодні в українському суспільстві під час військового стану продовжує зростати соціальне напруження, не припиняються конфлікти, що за своїм масштабом охоплюють всі сфери людського життя. Патріотичне виховання молодих поколінь – це ідея, яку педагог відстоював протягом усього життя. Він вважав, що національне виховання молоді є найважливішим завданням нашого народу. Це, в першу чергу, означає, що в наших молодих людях треба виховувати свідомість своєї національної особливості, тобто свого національного «я». Кожен з нас, українців, має розуміти те, що він є частинкою великої нації, яка своїми фізичними та психічними властивостями відрізняється від інших народів і має своє національне покликання [2, с. 172].

У своїх працях Григорій Ващенко обґрунтовує думку, що поняття «виховання» повинне носити національний характер, а його основою має бути формування національної свідомості та самосвідомості української молоді. Його педагогічні погляди є глибоко національними, без нальоту шовіністичності, а, навпаки, демократичні, толерантні до будь-якого народу [5].

Григорій Ващенко вважав, що ідеал не може бути постійним, він повинен удосконалюватися. «Розв'язуючи питання про цілі виховання сучасної української молоді, ми мусимо рахуватися не лише з нашими традиціями, а й з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне і майбутнє, а також приймати до уваги психічні властивості нашого народу як позитивні, так і негативні. Перші треба розвивати, другі усувати або принаймні ослаблювати» [1, с. 34].

В основі виховного ідеалу Г. Ващенка – необхідність опори на загальнолюдські та національні цінності, що є духовним надбанням українського народу. До загальнолюдських цінностей належать закон творення добра та боротьби зі злом, пошук правди, справедливості, визнання ідеалів любові й краси. Носієм усіх цих цінностей є християнська релігія. Вона орієнтує людину на служіння Вищому ідеалові.

Водночас людина народжується і живе в конкретному національному середовищі. Таким чином, ідеал національного виховання ґрунтується на служінні Богові і своїй нації. Бог – це абсолютна Правда, Любов, Справедливість, Краса тощо. Нація – реальна земна спільнота, в житті якої мають реалізуватися

абсолютні загальнолюдські цінності. У педагогічному розумінні виховний ідеал, за Г. Ващенком, – людина, яка служить Богові й Україні.

На його думку, благом для Батьківщини є:

1) державна незалежність, можливість українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське й релігійне життя;

2) об'єднання всіх українців, незважаючи на їхнє територіальне походження, церковну належність, соціальний стан, в одну спільноту з єдиним творчим прагненням і високим патріотизмом;

3) справедливий державний устрій, що підтримував би лад у суспільстві й водночас забезпечував особисті права і волю кожного громадянина, сприяв розвиткові й прояву його здібностей для загального блага;

4) справедливий соціальний устрій, за якого зникла би боротьба між окремими суспільними групами;

5) високий рівень народного господарства і справедлива його організація, без елементів експлуатації, що забезпечувала б матеріальний добробут всіх громадян;

6) розквіт духовної культури українського народу: науки, мистецтва, освіти; піднесення її до найвищого світового рівня;

7) високий релігійно-моральний рівень українського народу, втілення в життя вчення Христа;

8) здоров'я українського народу, зведення до мінімуму його хвороб і виродження [1, с. 174–175].

Висновки. В умовах сучасного етапу історичного розвитку України, коли відбуваються трансформації у суспільному і духовному житті людей, вважаємо, що особливого значення набуває необхідність планомірного здійснення національного виховання, яке сприяє утвердженню національної ідеї і водночас оволодінню цінностями світової культури [3]. В умовах сьогодення концепція патріотичного виховання за Григорієм Ващенком не втратила своєї значущості. Здійснене дослідження не вичерпує всієї проблематики педагогічної і громадсько-просвітницької спадщини Григорія Ващенка. Предметом окремої наукової розвідки може бути порівняльний аналіз ідей Григорія Ващенка та інших вітчизняних педагогів.

Список використаних джерел

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. Полтава: Полтавський вісник. 1994. 192 с.
2. Ващенко Г. Завдання національного виховання української молоді. Київ: 2003. Т. 5 Хвороби в галузі національної пам'яті. С. 170–176
3. Головчук С.Ю. Ідеї Григорія Ващенка про виховання патріотизму та їх суголосність сучасним реаліям України. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/13833/1/S_Golovchuk_22_10_2015_konf_GI.pdf (дата звернення 04.03.2023).
4. Педагогічні ідеї Григорія Ващенка в розбудові національної системи освіти URL: <http://www.pedahohikam.net/nervs-506-1.html> (дата звернення 04.03.2023)
5. Рудницька М. Г. Ващенко про національне виховання української молоді. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13991/1/61.pdf> (дата звернення 04.03.2023).

УДК 37.017.4

Жанна Федірко
м. Кропивницький

МЕДІАОСВІТА – ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ В МОДЕЛІ ВИПУСКНИКА НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Медіаосвіта є необхідною умовою виховання патріотизму в сучасному світі, де медіа стають все більш впливовими на життя людей. Вона допомагає здобувачам освіти розвивати критичне мислення та здатність аналізувати отриману інформацію.

Ключові слова. Медіаосвіта, медіаграмотність патріотизм, виховання, учні, Нова українська школа, концепція, критичне мислення, інформація, медіа, маніпуляція, правдивість, фейки, демократія, національна ідентичність, культура, історія.

Media education is a necessary condition for the education of patriotism in the modern world, where the media are becoming more and more influential in people's lives. It helps students to develop critical thinking and the ability to analyze the information received.

Key words. Media education, media literacy, patriotism, upbringing, students, New Ukrainian school, concept, critical thinking, information, media, manipulation, truthfulness, fakes, democracy, national identity, culture, history.